

FIGYELŐ.

† Vértesy Jenő (1877. VI. 30.—1916. VI. 16.) 1916 június 23-án, a Kerepesi-út melletti temetőben helyezték örök pihenőre Társaságunk érdekes választmányi tagját: Vértesy Jenőt. Derék munkában eltöltött, eredményekben sem szűkölködő élet után, legszebb férfikorában indult az utolsó útra, melyre — anya és apa nélkül maradt kis fián kívül — pályatársainak és jóbarátainak nagy serege kísérte el. Társaságunk nevében — a sírnál — Császár Elemér választmányi tagtársunk búcsúztatta el szép beszédben a megboldogultat. Költő, műfordító és tudós volt: emléke élni műveiben! (Irodalmi arcképét l. jelen füzetünkben Császár Elemértől.)

Társasági ügyek. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1916 május 6-án *választmányi ülést* tartott.

Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen voltak: Alexander Bernát, Alszeghy Zsolt, Angyal Dávid, Ágner Lajos, Baros Gyula, Binder Jenő, Császár Elemér, Ferenczi Zoltán, Gulyás Pál, Hegedüs István, Jakab Ödön, Király György, Négyesy László, Német Károly, Riedl Frigyes, Szász Károly, Szinyei Ferenc, Tolnai Vilmos, Várdai Béla, Versényi György, Viszota Gyula, Zlinszky Aladár, Zolnai Béla, Zsigmond Ferenc vál. tagok. Jegyző: Kéký Lajos.

1. Elnök a gyűlést a következő szavakkal nyitja meg: «Tisztelt Választmány! Mielőtt rátérnénk napirendünkre, méltóztassék megengedni, hogy úgy a Társaság, mint a magam részéről mély és rendkívüli örömmel adjak kifejezést; egy olyan örömmel, mely, mint minden nagy öröm, jóformán türelmetlenül várja az alkalmat, hogy megnyilatkozzék. Ez pedig a mi tisztelt és szeretett alelnökünk, Szász Károly úr ónagyméltósága legfelsőbb kitüntetésén¹ érzett őszinte örömünk. Azt hiszem, hogy ebben a Társaságban elég csak fölemlítenem egyfelől azt, hogy ónagyméltósága a maga irodalmi munkásságában nemcsak a mi munkakörünknek milyen lelkes és hivatott művelője, hanem annak az iránynak is, melyben mi dolgozunk, annak a célnak is, mely a mi közös munkánk-

¹ Midőn a király Ó felsége Szász Károlynak, a Magyar Képviselőház alelnökének. — a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül — a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta. (L. a lapokat. PL.⁵ Az Ujság. 1916. évf. 107. sz.)

ban szemünk előtt lebeg, milyen avatott, egyenes és tétovázást nem ismerő képviselője; másfelől azt, hogy Társaságunk állása, ennek megerősítése mennyit köszön az ő lelkes fáradozásának és buzgóságának. Ezek azok az indokok, melyekből a mi szeretetünk, tiszteletünk fakad, mellyel köszöntjük őt s melyből Társaságunk szerencsekívánata fakad. Ehhez még egy másik örvendetes jelentést kell csatolnom arról a kitüntetésről, mely Társaságunk egyik megalapítóját, folyóiratunk megindítóját s buzgó szerkesztőjét, Pintér Jenőt érte abban a Társaságunkat is megtisztelő választásban, mellyel tudományos munkássága elismerésül az Akadémia lev. tagjai sorába iktatta őt. Bátor vagyok indítványozni, hogy a választmány örömét és szerencsekívánatait fejezze ki a jelenlevő Szász Károly alelnök úr öngyméltóságának, Pintér Jenővel pedig, kit katonai szolgálata tart távol, jegyzőkönyvi kivonatban közölje. A választmány egyhangú helyesléssel és nagy örömmel járul hozzá az indítványhoz.

2. Titkárhelyettes jelenti, hogy választmányunk egyik új tagja, Zsigmond Ferenc meglehangú levélben mond köszönetet megválasztásáért. A választmány szíves szeretettel üdvözli az ülésen is megjelent új választmányi tagot.

3. Titkárhelyettes jelentése alapján a Társaság rendes tagjait megválasztatnak: Dr. Nógrády László, főgimn. tanár, Budapest (aj. Várdai Béla és Alszeghy Zsolt), Gábor Andor, író, Budapest (aj. Szabolcsi Lajos és a pénztáros), dr. Hevesy Andor, író, Genf (aj. Baranyai Zoltán), Maison Jeromos, plébános, Regöce; Gyurek Ferenc, kadettasp., 77, táborig posta (aj. a jegyző). Új előfizetőül jelentkezett a debreceni tudományegyetem magyar irodalomtörténeti szemináriuma.

4. Titkárhelyettes indítványozza, hogy júniusban ez idén se tartson felolvasó-ülést a Társaság. A választmány az indítványhoz hozzájárul.

5. Pénztáros jelentést tesz a Társaság vagyoni állapotáról. Eszerint bevétel: 7315.73 K, kiadás 2551.18 K, pénztári maradvány 4764.55 K. Tudomásul van.

6. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Ferenczi Zoltán és Alszeghy Zsolt vál. tagokat kéri föl s az ülést bezárja.

A választmányi ülést *felolvasó-ülés* előzte meg, melynek tárgya volt: Riedl Frigyes: Shakespeare és a magyar irodalom.

A M. T. Akadémia új tagjai és jutalmazottjai. A M. T. Akadémia 1916 május 4-én tartott nagygyűlése az I. osztályba tiszteleti tagnak megválasztotta Berczik Árpádot, levelezőtagnak pedig folyóiratunknak — jelenleg a harc téren küzdő — szerkesztőjét: Pintér Jenőt. A II. osztály új levelező tagjai: Jancsó Benedek és Kornis Gyula; új külső tagja: Mayr György. A III. osztály új rendes tagja: Schafarzik Ferenc; új levelező tagjai: Dégen Árpád, Fényi Gyula, Riesz Frigyes; új külső tagja: Bruns Ernő Henrik. Az akadémiai nagyjutalmat a II. osztály javaslatára a nagygyűlés *Thalóczy Lajos* rendes tag Jajca (bánság, vár és város) o. munkájának, a Marozibányi-jutalmat pedig *Ortvay Tivadar* rendes tag Habsburgi Mária, II. Lajos felesége c. művének ítélte oda. A Sámuel-díj

(15 arany), melyre az 1915-ben megjelent nyelvészeti értekezések pályázata, *Simai Ödön*: Faludi hatása Sándor Istvánra c. dolgozatának jutott (Ismertetését l. folyóiratunk: 1915. évf. 213, 274, 338. és 1916. évf. 64., 65. l.); azonban a Melich Jánostól származó bírálati jelentés nagy elismeréssel emelte ki Mészöly Gedeonnak 'Az 'óta' névutó eredete' c. értekezését is. A kuruc-kori (1664—1711) tárgyú színműre kitűzött 1915. évi Koczán-jutalmat 'Kurucvilág' c. darabjával *Lampérth Géza* nyerte el. A Farkas-Raskó-díj pályázatán megdicséret hazafias költemény — 'A magyar tanítónő' — szerzője: *Benedek János*. 'A középkori művészet története Erdélyben, a formák kialakulásának összehasonlító méltatásával' c. pályakérdés kidolgozásával (Bésán-díj: 2400 korona). — beadott tervezete alapján — *Roth Viktor* bízott meg. Az ifj. Bojári Vigyázó Sándor-jutalmat 'Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése 1542-től 1690-ig' c. pályaművéért *Biró Vencel* kapta.

A M. T. Akadémia új pályatételei. A M. T. Akadémia irodalomtörténeti vonatkozású új pályatételei a következők: 1. Gróf Széchenyi Istvánnak az ő nevéhez és működéséhez méltó életrajza. Benyújtható akár kéziratban, akár kinyomtatva bármikor. Jutalom: 8000 korona. — 2. A magyar szépirodalmi kritika története. Jutalom — Halmos Izor adományából —: 1000 korona. Határnap: 1916 dec. 31. — 3. A népiesség elmélete Dugonictól Petőfigig. (A népiesség kérdésre vonatkozó akkori magyar elméleti irodalomnak összeállítása és méltatása.) Jutalom a Lehr Albert-alapítványból: 400 korona. Határnap: 1917 szept. 30. — 4. A XVIII. század lírai és elbeszélő költészete, főtekintettel a költők forrásaira és mintáira. Jutalom az ifj. Bojári Vigyázó Sándor-alapból: 2000 korona. Határnap: 1916 dec. 31. — 5. A stílus a művészetben és az irodalomban. Jutalom a Gorove-alapítványból: 100 arany. Határnap: 1917 szept. 30.

A Szent István-Akadémia. A Szent István-Társulat kebelében harminc éves *multa* visszatekintő 'Irodalmi és Tudományos szakosztály' az elmúlt év végén (1915 november 29-én) *Szent István-Akadémiává* alakult át. Az 1886-ban megalakult kettős szakosztály havonként szokta tartani felolvasó üléseit, melyeknek tárgya a bölcsélet, történelem, irodalom, nevelés- és társadalomtudomány köréből került ki. A Szent István-Társulat Irodalmi és Tudományos Osztályának Felolvasó Üléseiből összefoglaló cím alatt 89 külön kiadvány látott napvilágot, melyek tudományos színvonalon állanak s közülök nem egy a szaktudomány önálló s eredeti kutatásai alapján készült tanulmány.

Már régebben megindult a mozgalom, hogy elevenebb tevékenységgel s szélesebb keretben fejtsse ki munkásságát a kettős szakosztály. A cím-változás munkanövekedést is jelent, legalább kifelé. A Szent István-Akadémia célja a kiadott Ügyrend 2. §-a értelmében 'a tudományt és irodalmat katolikus szellemű írónak osztályába való tömörítése által felvelni. Erre való tekintettel a) tiszteleti, b) külső és c) rendes tagokat választ.' 'Kebelében tudományos és irodalmi ágaknak megfelelő osztályokat szervez,

melyeknek élére osztályelnököt és titkárt választ. Főolvasások tartása és kiadványok közrebozsátása által a tudományt és irodalmat műveli és terjeszti».

A Szent István-Akadémia újabb szervezetében négy osztályra oszlik (5. §.): Az első osztály tárgyköre: hittudomány, böleület és neveléstudomány. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 50 rendes. A második osztály tárgyköre: történelem és segédtudományai; jog- és államtudományok; társadalomtudományok. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 50 rendes. A harmadik osztály tárgyköre: irodalomtörténet és nyelvészet; esztétika, művészet-történet, szépirodalom. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 45 rendes. A negyedik osztály tárgyköre: mennyiségtan és természettudományok. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 20 rendes. A Szent István-Akadémia összes, tiszteleti és rendes tagjainak zárt létszáma tehát 177. A külső tagok száma nincs korlátozva.

A Szent István-Akadémia elnöke (kit titkos szavazással 6 évre választanak az Akadémia tagjai): *Giesswein Sándor* dr. prelátus-kanonok, országgyűlési képviselő, a M. T. Akadémia I. tagja. Főtitkára (kinek választása ugyancsak titkos szavazással történik, de csak 3 évre: *Reiner János* dr. egyetemi ny. r. tanár, a M. Tud. Akadémia I. tagja. Az egyes osztályok élén az elnökök és titkárok állanak. Az osztályelnököt és titkárt szintén 3 év tartamára titkos szavazással — a plenum hozzájárulásával — az illető osztály választja.

Folyóiratunk olvasóit főleg a III. osztály érdekli, azért közöljük az irodalmi osztály tagjainak teljes névsorát. Elnök: Négyesy László, titkár Vargha Damján. — Tiszteleti tagok: gróf Apponyi Albert, Berzeviczy Albert, Párvy Sándor. — Rendes tagok: Andor József, Angyal Armand, Auer István, Bartha József, Báu Aladár, Bódiss Jusztin, Bodnár Gáspár, Bogisich Mihály, Concilia Emil, Csicsáky Imre, Demény Dezső, Divald Kornél, Domonkos István, Erdősi Károly, Felsmann József, Fieber Henrik, Gulyás Pál, Hellebrant Árpád, Herrmann Antal, Huszka József, Izsóf Alajos, Járossy Dezső, Kincs István, Kontor Elek, Körösy Albin, Láng Nándor, Lévay Mihály, Maszlaghy Ferenc, Négyesy László, Pályi Ede, Pasteiner Gyula, Pintér Jenő, Rada István, Szémánn István, Sziklay János, Szinnyei József, Szmidá Viktor, Vargha Damján, gróf Vay Péter, P. Velics László, Vincze Alajos, Vízota Gyula, Zoltvány Irén.

A Szent István-Akadémia működését már megkezdette. Első nyilvános ünnepi ülése 1916 márc. 23-án volt, melyen *Giesswein Sándor* elnök megnyitó beszéde után *Apponyi Albert* tartott előadást «A keresztény világnézet és a tudományosság» kérdéséről, majd *Szekely István*: «A tudomány hajdan és most» címen. *Reiner János* főtitkári jelentését mutatta be. A szervezkedés komoly munkája most folyik. Rendes felolvasó üléseit ősszel kezdi meg. Üléseit a Szent István-Társulat palotájában az egyes osztályok sorrendje szerint tartja minden második pénteken, mert egyedül ez a nap az egész héten, melyen nincsen irodalmi, tudományos felolvasás Budapesten. A Szent István-Akadémia irodalmi osztályának nagy és messze kiható feladata lesz, nemcsak a régi, de az új, sőt legújabb irodalmi kérdések

komoly kutatása és tárgyalása körül is. A már eddig felvetődött kérdések közül csupán a katolikus énekköltészetet jelöljük meg, melynek irodalmi és irodalomtörténeti feldolgozására a Szent István-Akadémia III. osztályának külön és egyik legelső nagy gondja leszen. (a.)

Pathelin mester Debrecenben. A tavasz ügyvédek ez ősapja, akit néhány éve rendezett vígjátékciklusa keretében Nemzeti Színházunk is nagy hatással keltett életre, feltámadásával nemcsak a színházjáró közönséget derítette jókedvre, hanem egyik jóízű novellistánk képzeletét is megtermékenyítette. Szemere György Apró regények c. 1915-ben megjelent novellás kötetében olvashatjuk A szerencse-malac c. adomaszerű tárcát, amelyben a vándor motívumok kutatói örömmel fognak ráismerni az agyafúrt XV. sz.-i francia fiskális XX. századi magyar leszármazottjára. A szoboszlai ember létére Debrecenbe komának hívott Berecki Menyus korai malaccal akarja megtisztelni a keresztelőt, de útközben a nyalánk városiaknak háromszor is eladja s végül is egymaga fogyasztja el az egyik kocsmában a sokaktól megáhitott csemegét. A megkárosított embereket azonban nyomra vezet a pörkölt szaga s Menyust átadják a rendőrnek, aki meglehetősen megtört állapotban kíséri a komát a városházára. A koma szerencséjére szerző, visszaemlékezve a Nemzeti Színház fent említett kedves estéjére, összehozza Csibe Márton tyúkprókátossal, aki a corpus juris szövevényein kívül a francia farce-irodalomban is ismerős és e dupla romanista minőségében, siker esetére kikötött 10 forint perkoltság fejében, kitanítja Menyus komát, hogy a vallatásnál játssza a megárgyultat: «Sem mire se feleljen akkurátusan; jobban mondvá, sehogy se feleljen, csak füttyentsen. Így ni: Fitty!» A tanítás, akár csak ötöd-félszáz esztendővel ezelőtt, most is bevált, Menyust nagy sajnálkozás közt szélnek eresztik bírái s a tavasz fiskális, ép úgy, mint francia előképe, saját fondorlatának lesz áldozatává. Pénz helyett fittyel fizeti ki a tanulékony kliens.

DR. GULYÁS PÁL.

Magyar szerzők svéd színpadon. (I.) Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc és Biró Lajos színpadi sikerei nyugat felé az osztrák és német irodalmi lapokban éleshangú kritikát keltettek föl a «magyarische Invasion» ellen,¹ de a nagy közönség mégis feltűnő szívesen fogadta a magyar darabokat. Berlini kollégáik szerencséjén fölbuzdulva a svéd színgazdátok is kapva kaptak a jó üzleten s így történt, hogy az utolsó években a magyar szerzők becses és gyakori nevek lettek a svéd színpadon.

Jelen kis dolgozatomban a magyar szerzők svédországi előadásainak adatait gyűjtöttem össze és a svéd kritikák tükrében szeretném bemutatni a magyar darabok sikerét vagy sikertelenségét a svéd színpadokon, anélkül azonban, hogy irodalmi értéküket magyar szempontból érinteném.

¹ L. Xenien 1913. I. 55—56. Kedvező kritika Molnár Ferenc Farkas-áról, kevésbé hízelgő Lengyel és Biró Cárno-jéről.

Bár Svédországban az első magyar szenzáció a «Taifun» volt, mégis teljesség kedvéért nem mulaszthatom el *Dóczi Lajos* «*A csók*» című vígjátékának előadását megemlíteni. 1883. év március 7-én került színre a stockholmi Nya Teaterben. E magyar bemutatónak már az emléke is régen feledésbe ment és csak bibliografiai böngészgetésem közben bukkan-
tam nyomára.¹

A legutóbbi évekig kell várunk, míg magyar szerző neve jelenik meg svéd színlapon. Csodálatosképen *Lengyel Menyhért* *Taifun*-ját nem Stockholmban adták először, hanem egy kis vidéki városkában Sundsvallban mutatta be 1910 szeptember hóban Hugo Rönnblad színtársulata. A svéd ujságok azonban alig vettek hírt erről a vidéki premierről. Néhány hét múlva az előkelőbb göteborgi színházban került előadásra a *Taifun* Ranft igazgató rendezésében. Most már a «Thalia» (svéd színházi lap) is megemlékezett a göteborgi bemutatóról, de nem a leghizelgőbben. A névtelen kritikus nem tartja művészi alkotásnak, hanem olyan darabnak, amely egyszerre áthatja a nagy publikumot mint egy «exotikus szenzáció».²

Igazi feltűnést azonban csak akkor aratott a *Taifun*, mikor Stockholm legelső színháza a Dramatiska Teater tűzte ki előadásra, mint a téli szezon első ujdonságát. (1910 nov. 10.) A siker óriási volt, de a svéd kritika mégis hűvösen, tartózkodva fogadta. A *Thalia* kritikusá rettenetes iróniával ment neki a darabnak. «Szerettem volna hallani» — írja a premiér után — «hogyan ítéli meg Hedberg³ mint kritikus ezt a darabot. Mert nem hihető, hogy ő szívvel-lélekkel azt higgye, hogy van valami irodalmi értéke». Különösen kikel az ellen, hogy a Dramatiska Teater üzleti szempontból adta elő a *Taifunt*. «Én sajnálom Hedberget. Az fájdalmas lehet, hogy mint költő egyik kezével olyan költemény kötetet nyújt, mely erőteljes gondolataival föltételezi az olvasó magas művészi képzettségét, míg másik kezével, mint színigazgató a *Taifunt* adja.» A tartalom részletezésénél azt állítja, hogy a harmadik fölvonás Bisson Mme X. másolása. — «Mi is az hát» — kérdi végül — «ami gyönyörködött ebben a rosszul összefércelt gyilkos és szenzációs históriában? Talán a jellemrajzolás? Egy tucat-japáni és semmi más, minden egyéni vonás nélkül. Talán az európai költő? Ez a bohém-kísértet a Nietzsche-majmolással és Ibsen gallérral? Vagy Heléna? Ez a természetellenes cigarettázó hölgy összeszedegette a francia szindarabok oly közönséges félvilági hölgyeiből. Mi hát, ami annyira csalogató? Mindenek fölött az exotikus... Az egész japán képeskönyv idegen hangsúllyal és mozdulattal; rossz színház gyilkossággal és hatásvadászattal. Mikor jön már egy új Tokeramó azzal a szent misszióval, hogy kiírta a magyar Lengyelt darabjával együtt?» A svéd napilapok azonban sokkal szívesebben fo-

¹ L. Magyar írók svéd nyelven c. kis cikkemben. Irodalomtörténet 1914. 70. old.

² *Thalia* 1910 szeptemberi füzeté.

³ Tor Hedberg a Dram. Teater igazgatója, neves svéd költő és drámaíró, akinek Apa és fiú c. erőteljes drámáját Szász Zsomborné fordította magyarra. L. Olcsó Könyvtár 1595—7.

gadták a Taifunt. Így a Svenska Dagbladet igen komoly esztetikusa August Brunius azt írta, hogy «évek óta nem volt nagyobb színi élvezetben része». A Stockholms Dagbladben a következőket olvassuk: «A szerző nemcsak ügyes boulevard faiseur, hanem darabja szerencsésen irodalmi beccsel is bír. Az egésznek fölépítése az utolsó felvonás kivételével igazán drámai. Nemcsak a külső, de a belső cselekvény is fokozatos fejlődéssel növekszik és a realiztikus ábrázolás, bármennyire idegenszerű a tárgy, mégis megkapóan, sőt egészében tragikailag hat». A Dagens Nyheter kritikusa már tartózkodóbb és azt írja, hogy a darab jobb, mint a híre. «Drámai előnyöket egyáltalában nem nélkülöz és a második felvonás a tetőpontot jelzi. Az egész darab hosszúsága dacára technikailag ügyesen van megszerkesztve és nem kínzóan szenzációs. Ehhez járul, hogy az exotikus tárgy az újdonság ingerénél fogva mindig vonzóan hat». Az Aftonbladet pedig már olyan messzire ment a dicséretben, hogy a bemutatót a Dramatiska Teater legnagyobb estéjének mondja. Az Aftontidningen viszont a problémát tartja különösen érdekesnek és értékesnek: az összehasonlítást a két világfelfogás között. Az eltérő kritikák csak fokozták a svéd közönség érdeklődését és így történt, hogy 88-szor adták egymásután és a színháznak egy szezonban 130 ezer koronát jövedelmezett. Stockholmban valószínűleg Taifun-láz ütött ki és még a nagy álarcos bálon is a darab jelmezei uralkodtak. Sőt egy paródiát is írtak «*Tokiga Taifun*» (A bolondos Taifun) címeu, melyet nagy sikerrel adott elő a stockholmi Marionett Teater.¹ Megpróbáltam ennek az irodalmi kuriozumnak, a magyar irodalomra nézve föltétlenül érdekes paródiának a szövegét megszerezni, de mert a stockholmi bábjáték már néhány éve megszűnt, így kutatásom eddig nem járt eredménnyel.

A Taifunról még sok szó esett Stockholmban és a Thalia színházi lap két cikket is írt Lengyel Menyhérről. Az első levélformájú és gratulál Lengyel Menyhértnak, hogy a Dramatiska Teatert megmentette a bukástól, egyszersemind a svéd színigazgatók figyelmét szeretné felhívni olyan drámákra, amelyek elég jók, anélkül, hogy japánokat szerepeltetnének.² A másik hosszú cikket abból az alkalomból írta a névtelen szerző, valószínűleg Gustav Collin, mikor Budapestről híre érkezett, hogy Lengyel egy új darabot (*A próféta*) írt, melyben már polinéziai szigetlakókat hoz a színpadra. A cikkíró általában erősen kikel az exotikus tárgyú drámák ellen.³

Még alig mult el Stockholmban a Taifun-szenzáció, midőn a Svenska Teater egy másik magyar szerzőnek darabját, *Molnár Ferenc Testőr-jét* (Gardesofficeren) mutatta be 1911 szeptember 9-én. A vígjáték nem aratott nagy feltűnést, de a kritika kedvezőbben fogadta. «Ha a darabot nézzük» — írja a Thalia⁴ — akkor minden arravaló igényünkről le kell

¹ Thalia 1910 karácsonyi szám.

² U. o. 1911 febr. 18-iki szám.

³ U. o. 1911 márc. 11-iki sz.

⁴ Thalia 1911 31-iki szám.

mondanunk, hogy ez a komédia a valóságban megtörténhetett volna. Igen sok benne a mulattató fordulat, a szellemes és éles replika, kitünő színi hatások váltakoznak benne, de nem lehet eltagadni néhány unalmas részletét». A darab csakhamar letűnt a műsorról és október végén már Helsingforsban mutatta be a Svenska Teater (okt. 27-én). A kritika itt még hűvösebben emlékezett meg róla. Így Jane Gernandt Claine azt írta, hogy «az egész darab a legnagyobb mértékben nélkülöz minden való alapot és ha az ember mégis mulat rajta, ez a józan esztől teljesen függetlenül történik».

Ugyanezen ősszel Molnár Ferencnek *«A doktor úr»* című bohózatát mutatta egy kisebb stockholmi színház a Lille Teater.¹ A Thalia² megint röviden végzett az új magyar darabbal, midőn ezt írta a bemutató után: «Ezzel a darabbal szemben nem is szabad komoly műkritikára gondolnunk. Az abszurdumok ugyan kacaj-sikert arattak a Lilla Teaternek, de a szellem az teljesen hiányzott». Hasonló értelemben írt August Brunius a Svenska Dagbladetben: «Ha azt hinnők, hogy Molnár Ferenc darabja csak a legparányibb etnografiai hűséggel bír, akkor mindenesetre érdemes volna egy kis utazást tenni Magyarországon. Egy rendőrkapitány mint parfümözött dekadens-különc, egy betörő, akit tizennyolcszor börtönöznek be, de tizenkilencedszer fölmentenek — bámulatos lehetetlenségek... De ha jó néven vesszük ezeket a lehetetlenségeket, akkor jól mulatunk. A doktor úr bohózat, helyzetkonikumra van építve. Azt a szellemességet, amely a Testőrből előcsillámlott, itt hiába keressük.» Bo Bergman a Dagens Nyheterben kedvezőbben nyilatkozott; szerinte «már rég nem látott ilyen szellemes bolondságot; a Scherlock Holmes ideát ügyesen alkalmazza a tolvajra; a dialógus gyors és találó». A Stockholms Dagbladet kritikusa nagyon sokat követel a bohózattól; elismeri, hogy mulattató, de helytelennek tartja szatiráját a «modern kriminálpszichologia és a hipermodern erotika ellen».

Míg a következő évben nem volt magyar bemutató Svédországban, addig 1913-ban egyszerre három magyar újdonság került színe és pedig *Drégely Gábor Szerencse fia* (Som man är klädd) április 3-án a Vasa-teaterben, Biró Lajos Rablólovag-ja (Rovriddaren) május 15-én a Svenska Teaterben és Biró Lajos—Lengyel Menyhért *A óárnő* című darabja (Katarina II af Ryssland) december 5-én ugyancsak a Svenska Teaterben.

A Szerencsefiát úgy a kritika, mint a közönség igen szívesen fogadta Stockholmban. Waldemar Svahn a többek között ezt írta a Stockholms Dagbladban: «Az az átható ujjongás, amely betöltötte a Vasa Teater nézőterét, nem volt csupán a szombati közönség szokásos elragadtatása a bohózat bonyodalmai fölött. Csodálatosképen most olyan vigjátékra találtak, amelynél a karikatura által nevetésre húzott arcok fölragyognak a társadalmi komédia reflexétől. A kikerülhetlen házaságtörés csak hamis föltevés volt és az egész bonyodalom annyira közvetlen hatású, hogy a

¹ A bemutató okt. 8-án volt Försvarsadvokaten (Védőügyvéd) címen.

² 28-iki szám.

közönség egészséges izléséről tanuskodik, midőn szombat esti színházi élvezetét annyira komikusnak találta. A darab meséje arra az egyszerű igazságra van építve: a világ akarja, hogy rászédjék... Nem tagadhatjuk el e vígjáték föltétlen érdemét, ha talán irodalmi zsűri előtt nem állja is meg mindenben a helyét. Az igazságai már régiek; a parvenükkel való incselkedés már kissé elkopott és hogy az egész politika csak bolondság, azt már rég hallottuk a színpadról. De a fordítás szembetűnő hibái dacára igen egészséges humora és józan filozófiája van». A Dagens Nyheter is kiemeli, hogy a vidám történet, mely inkább bohózat vígjáték címmel, nem hasonlít a régi módi össze-visszakuszált bohózatokhoz, hanem az egésznek értelme van. «A legjobb és legérdekesebb a darabban, amely következetes logikájával is kitűnik, hogy a szerző nem esett abba a kísértésbe, hogy hősét elejtse a célnál. A hőst nem leplezik le, illetőleg a leplezés megtörténik, de ő mégis felülemelkedik. A szatira a darab ilyen befejezése által olyan csúcspontra emelkedik, mint soha azelőtt.» Hasonló dicséretet olvashatunk az Aftonbladetben is. August Brunius a Svenska Dagbladetben már tartózkodóbb ítéletet mond: «A magyar vígjáték még ugyan meglehetősen ismeretlen előttünk, de a Drégely darabjából és Molnár Ferenc egy korábbi bohózatából ítélve jellemzi a teljes nemtörődömség egy szigorú egységes cselekvény iránt. Fődolog, hogy mulatságos legyen, a többi mellékes, gondolják Magyarországon. És Drégely darabja tényleg nagyon mulatságos»... A továbbiakban részletezi a darab tartalmát és szintén kiemeli a fiatalos humort, amely a Gyurkovics-történetekre emlékezteti. Egyedül az Ord och Bild¹ előkelő folyóirat nem osztotta a többi kritikusok és a közönség véleményét, hanem azt írta, hogy az egész darab Maupassant Bel ami eszméjének egyszerűsítése, különben banalitása dacára elég mulattató. Hogy a darab tényleg nagy színi sikert aratott, mutatja, hogy a szezon végéig május 30-ig a műsoron maradt és minden este telt ház nevetett rajta.

LEFFLER BÉLA.

A szerkesztőhöz beküldött könyvek jegyzéke.

Az Élet könyvei. Bibliotheca Vitæ. Szerkesztette az «Élet» íróiból alakult szerkesztő-bizottság. Kiadta az Élet irodalmi és nyomdai részvénytársaság. Második sorozat: tíz kötet. Budapest, 1914. (Megrendelhető a Révai-testvérek irod. és ny. r.-társaságnál. Budapest, VIII. Üllői-út 18. sz.).

A harminc kötetre tervezett gyűjtemény, mint annak idején — az első sorozat ismertetése alkalmából — jeleztük (l. folyóiratunk: 1914. évf. 142 l.) keresztény világnézetű és nemzeti szellemű kiadványokkal óhajtja gazdagítani irodalmunkat. A második sorozat a következő munkákat foglalja magában: *Cholnoky Jenő: Földrajzi képek.* 354. l. — *Domonkos István: Atyámfiai.* 360 l. (Huszonhárom elbeszélés.). — *Endrődi Sándor: A pálya végén.* 352 l. (Versek. Egy részük szemelvény a költő régebbi koteiből.). — *Kárpáti Aurél: Budai képeskönyv.* 310 l. («Régi kövek, régi emberek»

¹ 1913 májusi füzet.

címen hűsz hangulatos novellisztikus kép a budai életből, a XIX. századból. Muhits Sándor hetvenhárom rajzával.). — *Lampérth Géza: Az én rózsáim.* 312 l. (Tizenhét novella és egy «Az élet völgyében» című mese-dráma.). — *Márki Sándor: Magyar középkor.* 296 l. (Tizennégy rövidebb-hosszabb művelődéstörténeti tanulmány; a szerző — különböző tudományos társaságokban tartott — előadásainak gyűjteménye.). — *Rákosi Jenő: A magyarságért.* 298 l. (Negyvenkét, többnyire alkalmi oikk: irodalmi és közművelődési kérdésekről. Részletes ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf. 210 l.). *Sebők Zsigmond: Színfoltok.* 324 l. (Negyvenhat szépirodalmi cikk: anekdotaszzerű történetek, humoros elmélkedések és alkalmi tárcák. Irodalomtörténeti szempontból figyelemreméltó a «Lapaj, a vén dudás» című: Mikszáth Kálmán novellájáról s az Ábrányi Kornélról szóló.). — *Tarcsai György: Magyar legendák.* 376 l. (Történeti tárgyú elbeszélések.). — *Trikál József: Egység felé.* 368 l. (Bölcséleti értekezések az anyag, az élet, a lélek, a megismerés stb. mivoltáról.). — Az itt felsorolt érdekes tartalmú és szépen kiállított tíz kötet újabb bizonyítéka a gyűjtemény tervszerűségének s a vállalat megindításakor, a szerkesztőktől kitűzött főszempont érvényesítésének.

V. M.

Éljen! Hábórus versek. 1914—1915. Gyűjtötte: *dr. Stockinger Gyula*, a magyar nyelv bécsi egyetemi lektora. Wien, 1915. 92 l. (Heinrich Kirsch. Wien. I. Singerstr. 7.) Ára 1 kor. 20 f.

Ez a külföldön egybeállított, de a mi érdekeinket ápoló antológia hatvanhat szerzőnek nyolcvannyolc versét foglalja magában. (Hozzájuk csatlakozik két népies hangzású bakanóta.) A versek közül hűsz darab német nyelvű, s háromnak kivételével idegen szerzők magyar vonatkozású költeménye. Egynél több darabbal szerepelnek a kötetben: Falu Tamás (3), Gyóni Géza (4), Jászay-Horváth Elemér (2), Kiss József (6), Kiss Menyhért (3), Lampérth Géza (2), Mohácsi Jenő (2), Molnár Jenő (2), Pakots József (2), Somlyó Ernő (2), Vértesy Gyula (3), Zichy Géza gróf (2). Egyik-másik vers után rövidebb-hosszabb jegyzet található, amely vagy a könyvészeti utalást foglalja magában, vagy az illető szemelvény történetéről tájékoztat. Érdekes e tekintetben «A német dobosok»-hoz fűzött jegyzet. Eszerint Lampérth Géza e verset abból az alkalomból írta (Élet. 1915. márc. 14.), hogy Eitel Frigyes, a német császár fia a st.-quentini csatában a mellette elesett ezreddobos derekáról leoldotta a dobot és maga verte a rohamban. A költeményt Tordai Grail Erzszi a Coburger Tageblattban német fordításban közölte s egyidejűleg megküldte a német császárnénak is, ki a budapesti német főkonzul útján levélben köszönte meg a figyelmet. A kötet a háború kitörésétől 1915 husvétjáig terjedő idő termését öleli fel. Összeállításában valami magasabb szempont érvényesülése nem látszik. Érdeme így inkább abban áll, hogy az idegen nyelvű darabok felvételével az idetartozó gyűjtés teljességét szolgálja s némiképp a külföldet is tájékoztatja. A mű eredetileg egy elmaradt felolvasás anyagául volt szánva s jelen alakjában a Bécsi Magyar Egyesület kezde-

ményezésére jelent meg. A könyv tiszta jövedelme is a nevezett egyesületé. Bevezetésében a gyűjtemény egybeállítója méltán sajnálkozik, hogy beosztása nem időrendi. Helyesen mondja, hogy ez főképen azért sajnálatos, mert az időrendi beosztás míg egyfelől a hangulatok hullámmzását, másrészről a béke gondolatának folytonos előtérbe nyomulását is jobban szemléltette volna. Végül megemlíthető, hogy a függelékben egy csomó háborús vonatkozású cikkekre való utalás is össze van állítva. B. Gy.

Új könyvek és füzetek. *Gábor Andor: Ciklámén.* Színjáték 3 felv. Bpest. 1915. 135 l. Dick-kiadás. Ára 2 kor. 50 fill.

Gubányi Károly: Mukdeni sírok. Budapest, 1915. 208. l. Singer és Wolfner bizománya. Ára 3 kor. 50 fill.

Herczeg Ferenc: A lép virága. Budapest, 1915. 32 l. Singer és Wolfner kiadása. (Milliók könyve 2. sz.) Ára 24 fill.

Szabolcska Mihály: Háborús versek könyve. Magyar költők 1914—15-ben Budapest, 1916. 176 l. Singer és Wolfner kiadás. Ára 3 kor.

Garvay Andor: Három ember dolga. Békéscsaba, 1915. 63 l. (Tevan-könyvtár 80 sz.) Ára 40 fill.

Guy de Maupassant: A porosz tiszt kívánsága. Ford. Kádár István (Kis regény). Békéscsaba, 1915. 55 l. (Tevan-könyvtár 81. sz.) Ára 40 fill.

Ewert Hanns Heinz: Borzalmak könyve. Ford. Török Bálint. Békéscsaba, 1915. 90 l. (Tevan-könyvtár 82—83. sz.) Ára 60 fill.

Pakots József: Éjszaka. Regény. Budapest, 1915. 188. l. Légrédy-testvérek kiadása.

Lakatos Vince: A hazafias költészet fontossága napjainkban. Felavastatott a Vöröskereszt-Egylet keszthelyi fiókja által rendezett hadi del-utánon. Keszthely, 1915. 16 l. (Sujánszky-nyomda) Ára 20 fill.

Karl Lajos: Magyarország a spanyol nemzeti és a francia klasszikus drámában. Budapest, 1916. 66 l. A Szent-István-Társulat bizománya. Ára 2 kor.

Wlassics Tibor: Világok tusáján. 1914—1915. Versek. Második kiadás Budapest, 1916. 78 l. Pátria-kiadás Ára 1 kor.

Gyöni (Áchim) Géza: Auf polnischen Fluren, am Lagerfeuer. Aus dem Weltkrieg 1914—1915. Deutsche Ausgabe veranstaltet von Rudolf Wotacsek. Dresden, 1915. 96 l. Meinhold u. Söhne kiadása. Ára 1 márka.

Kurt Matull: A przemysli repülő. Regény a nagy háborúból. Budapest, 1915. 320 l. Athenæum-kiadás. Ára 2 kor.

Harsányi István: A Pataki névtelen neve. Sárospatak, 1916. 10 l. Különlönyomat a Sárospataki Református Lapok 1916. évi 3—4. számából. Ismertetését l. folyóiratszemplénkben: 1916. évf.) Ára 50 fill.

Faragó Jenő: Kis mesék a nagy háborúból. Képes olvasókönyv kis fiúk és kis leányok számára. 1914—15. A képeket rajzolta Gergely Imre. Budapest.) 1916. 164 l. Franklin-kiadás. Ára kötve 3 kor.

Lakatos László: A bécsi táncosnő. Történelmi vigjáték 1 felv. Budapest, 1916. 31 l. Lampel-kiadás. (Fővárosi színházak mősora 344. szám.) Ára 30 fill.

Szádeczky K. Lajos: Bethlen Gábor levelei Illésházy Gáspárhoz. 1619—29. Budapest, 1916. XII.+132 l. Akadémiai kiadás. (Magyar Történelmi Tár 27. köt.) Ára 4 kor.

Képes Petőfi naptár. 26. évf. 1916. Budapest, 1915. 58+16 l. Méhnerkiadás. Ára 70 fill.

Fest Aladár: Báró Dévai Pál altábornagy. (1735—1800.) 107 szöveggéppel. Budapest, 1915. 413 l. 8 kép. A Magyar Történelmi Társulat kiadása. Ára 16 kor.

Gombocz Zoltán és Melich János: Magyar etimologiai szótár. Lexikon critico-etymologicum linguae Hungaricae. 5. f. Cenk-Csajta. Budapest, 1915. 673—800 h. Akadémiai kiadás. Ára 3 kor 50 f.

Thallóczy Lajos: Jajca (bánság, vár és város) története 1450—1527. Budapest, 1915. 360+17 ábra. Akadémiai kiadás. Ára 5 kor.

Szemere György: Apró regények és esetek. (25 novella). Budapest, 1915. 317 l. Athenæum-kiadás. Ára 1 kor. 90 f.

Somlay Károly: Könnyű lelkek. Krónikás történetek. Budapest, 1916. 189 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor.

Szomory Dezső: A pékné. Budapest, 1916. 210 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor. 50 f.

A világháború újabb irodalma a Városi Könyvtárban. 4. sor. Julius—október. Budapest, 1916. 29 l. Benkő-kiadás. Ára 30 fill.

Vérsi Margit: Az égő Európa. Bató József címlapjával. 2. kiadás. Budapest, 1916. 160 l. Dick-kiadás. Ára 3 kor.

Aristoteles: A lélekről. Fordította Förster Aurél. Budapest, 1915. 110 l. Franklin-kiadás. (Filozófiai írók tára. 28. sz.) Ára 3 kor.

Tordai Ányos: A vén honvéd álma. Iskolai színjáték 3 képben. Budapest, 1916. 40 l. Franklin-kiadás. Ára 40 f.

A világháború naplója. 7. sz. 1915. májusi események, Budapest, 1916. 95 l. Lampel-kiadás. (Magyar könyvtár 783—84. sz.) Ára 60 f.

Krudy Gyula: Zenélő óra. Elbeszélések. Budapest, 1916. 48 l. Lampel-kiadás. (Magyar Könyvtár 806. sz.) Ára 30 fill.

Roda Roda: A szimuláns és egyéb elbeszélések. Ford. Benedek Marcell. Budapest, 1916. 79 l. Lampel-kiadás (Magyar Könyvtár 807—808. sz.) Ára 60 fill.

Böszörmény Zoltán: Magyar gyász. Versek. Budapest, 1915. 73 l. (A Magyar ujság, hirlap és irod. vállalat kiadása). Ára 2 kor.

Shaw G. Bernard: Candida. Miszterium 3 felv. Ford. Hevesi Sándor. Budapest, 1915. 78 l. Rózsavölgyi-kiadás Ára 2 kor. 40 f.

Altai Margit: Önkéntes-nőszereg. — A közlegény. 1 felv. háborús színjátékok. Budapest, 1915. 16 l. (Fiatal leányok színműtára. 32. sz.) Singer és Wolfner-kiadás Ára 60 fill.

Földes Imre: Grün Lili. 3 felv. vigjáték. Budapest, 1916. 150 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Lucens: Lourdes. Német regény. Ford. Filó Károly. Budapest, 1916. 292 l. A Szent István-Társulat bizománya. Ára 4 kor. 50 f.